

Vidiki		
Ivan Urbančič	1	Veliki prehod
Janez Jerovšek	16	Distribucija moči in demokracija
Poezija		
Boris A. Novak	25	Središče sveta
Jože Snoj	35	Mesija
Andrej Medved	42	Prividi sanj
Alja Adam	50	Pesmi
Zlatko Zajc	55	Mehčanje kamnov
Proza		
Zorko Simčič	61	Iz dnevnika stewardese Air Francea
Gorazd Trušnovc	97	Kazenski bataljon
Prevedena poezija		
Milan Đorđević	109	Pesmi
Intervju		
	122	Pogovor z Vidosavom Stevanovićem (Milan Đorđević)
Stevanović		
Vidosav Stevanović	138	Abel in Liza
Vidosav Stevanović	161	Tatovi lastne svobode
Gadamer – in memoriam		
Dean Komel	189	Hermenevtika vmesnosti
Richard Rorty	202	Gostujoči slušatelj
Gianni Vattimo	204	Gadamerju za stoletnico
Jürgen Habermas	208	Liberalni duh
Jean Grondin	210	Gadamer in francoski svet
Hans Georg Gadamer	217	Pogovori na Capriju 1994
Zavest o drugem		
Janko Lozar	225	Postmoderna filozofija in krščanska misel
Nastja Skrušný Babin	247	Ricoeurjevo branje Levinasa
Zgodovinski sindrom		
Theodor Haecker	258	Ob evropskem judovskem vprašanju
Galerija		
Milček Komelj	269	Grafike in risbe Tince Stegovec

Ivan Urbančič

Veliki prehod

TEZE O NACIJI, NACIONALNEM INTERESU, DRŽAVI, DRŽAVNI OBLASTI IN SLOVENSTVU

Začel bom s tako imenovanim *nacionalnim interesom* ali *interesom nacije*, o katerem v zadnjem času poslušamo vse mogoče, da bi nazadnje prišli do – vsekakor čudnega – rezultata, češ da se sploh ne ve, kaj naj bi to pravzaprav bilo. Moje teze so naslednje:

1. Obči, najvišji, vse drugo presegajoči trajni interes nacije ali nacionalni interes je država.

2. Država ni niti oblast niti teritorij niti nacija. Princip ali počelo ali volja države je *svoboda*. Dejanskost ali objektiviteta svobode je država kot zakon v obliki ustave in na nji zasnovanih ter z njo skladnih vseh drugih zakonov. Ni objektivne svobode brez zakona kot obče volje. Država je sistem objektivne svobode.

3. Objektiviteta svobode kot zakon države in njena obča volja je lastni subjektivni interes državljan, kateremu državljan ovédeno podreja svoj zasebni partikularni interes in svojo samovoljo iz ovedenosti, da svoj zasebni interes lahko realizira le v objektivni svobodi, torej v državi kot zakonu in obči volji. Le zato in tako je najvišji in obči interes nacije lahko in v principu mora biti država kot zakon in obča volja. To je temeljni princip vse zakonodaje.

Pojasnitev k prvim trem tezam. Kaj je tu pravzaprav bistvo interesa? Kaj je bistveni interes? Po navadnem razumevanju je interes težnja ali volja nekoga po lastni koristi od nečesa koristnega: dobiček v najširšem smislu besede. Koristno pa je vsekakor raznovrstno in mnogotero. Prav tako je mnogoter tudi »nekdo«, ki tak interes ima(!): posameznik, skupina, združba, stranka, nacija ipd. Interes v tem smislu je vulgaren: je koristolovski, preračunljivo dobičkarški, pridobitniški *odnos* do vsega. Sebičnost – egoizem – je osnovni nagib takega interesa. Vendar sebični interes ni nujno kaj nemoralnega in iracionalnega. Nasprotno, je osnova neke čvrste poslovne morale in racionalnosti kot pogoja možnosti interesov, njihove preračunljivosti, zanesljivosti ipd. Interes nacije ali nacionalni interes bi po nakazanem vulgarnem razumevanju in prakticanju interesa bil le vulgarno nacionalno koristolovstvo, preračunljivo dobičkarstvo in pridobitništvo po nagibu nacionalnega egoizma, kar je tako rekoč vsakdanja praksa nacij. Pri prakticanju takih nacionalnih interesov je nacija brez misli predpostavljena kot nekaj že kar »naravno danega«, kar ima za povrh še take interese v odnosu do vsega.

Toda nacija kot suvereni subjekt sploh ni kaj zgolj »danega« ali »narojenega«; in njen bistveni interes tudi ni kakršen koli zgolj dobiček ali korist. *Bistveni interes* nacije se v razviti evropski zgodovini novega veka, posebej pa od francoske revolucije naprej, vzpostavlja kot tisti *odnos nacije do same sebe*, v katerem in po katerem se nacija sama *osvobodi* vsake odvisnosti od česar koli sebi vnanjega in tujega ter se vzpostavi kot *suvereni subjekt in sistem objektivne svobode* v avto-nomiji ali samo-zakonodajnosti, torej v zakonu kot lastni državi. Bistveni interes je tu v takem *odnosu* nacije do sebe, ki je *samozavest* in *samodejavnost*, po katerem se nacija dejansko vzpostavlja kot suvereni subjekt objektivne svobode, ki biva po samoza-

konodajnosti – kot *država*. In tako je država kot zakon in kot sistem objektivne svobode prvi, edinstveni, vse drugo presegajoči trajni *interes* nacije kot suverena subjekta; in ta je vzvišen nad vsakim vulgarnim interesom kot tistim omejenim, preračunljivo dobičcarskim, koristolovskim odnosom do vsega, čeprav se tudi tak prakticira kot nacionalen. Torej, ne da nacija tisti bistveni interes zgolj *ima*(!), ampak ona sama JE le v tem interesu šele suvereni subjekt.

Beseda »*interes*«, ki jo danes uporabljajo v vseh razvitih jezikih, je skovanka iz latinske sestavljenke *inter-esse* in v dobesednem prevodu pomeni *vmes-bit* ali tudi *biti-pri*. Ta beseda govori o neki *vmesnosti* in o *biti* tako, da oboje drži skupaj v eno in isto. Na prvi pogled ni razvidno, kako to *inter-esse*, *vmes-bit*, lahko imenuje prej omenjeni odnos nacije do sebe, namreč *samozavest in samodejavnost* nacije kot suverena subjekta objektivne svobode, torej zakona – države. Kako je v takem odnosu do sebe bistveni interes nacije? To je mogoče dojeti le iz *temeljnega* stavka samozavesti in samodejavnosti, ki zaznamuje in nosi svetovnozgodovinsko epoko resnice in biti novega veka: *ego cogito, ergo sum, jaz mislim, torej sem*. Ta stavek izreka tisti temelj, ki se od svoje začetne kartezijanske subjektivistične omejenosti razvija skozi vrhunce novoveške evropske filozofske misli (Spinoza, Leibniz, Kant, Fichte, Schelling) in se *dovrš* v heglovski absolutni ideji in absolutnem duhu tako, da zaobsega v sebi istost in razliko subjektivitete in objektivitete v celoti kot sistem svobode in absolutne znanosti. Vse bistveno evropsko mišljenje po tej *dovršitvi* do današnjega dne – odločilna mesta obratov te zgodovine po Heglu zaznamujejo imena Marx, Nietzsche, Heidegger – je bilo in je *raz-prava* s to *dovršitvijo* in je s tem kot »postheglovski« *bistveno določeno po tej heglovski dovršitvi*. Odločilno je zdaj, da nakazane zgodovine misli o »razvoju« *temelja, namreč resnice in bistva biti bivajočega, ne gledamo kot neki razvoj zgolj misli pri nekih posameznikih, imenovanih »filozofi«, ampak da skozi to zgodbo bistvene misli dojamemo dejansko bistveno-bitno zgodovino zahodnega sveta in človeštva novega veka in modernosti kot njene dovršitve*. V dejanski zgodovini te dovršitve ima svoje bistveno zgodovinsko mesto, svojo zasnovanost in utemeljenost in svoje zgodovinsko bistvo nacija kot suvereni subjekt s svojim bistvenim interesom za sistem objektivne svobode kot države/zakona. Vendar mi tu ni mogoče podrobneje izvajati zgodovine omenjenega temelja. Če nacija šele v tistem bistvenem interesu JE dejanski suvereni subjekt v sistemu objektivne svobode, potem *inter-esse* – to *vmes-bit* – ni nič drugega kot *vmesnost* takega njenega *odnosa do sebe, namreč samozavesti in samodejavnosti*, v katerem in po katerem ona šele JE, »ima« *bit*, ki je *določena s to vmesnostjo*. Ta vmesnost odnosa do sebe je *razkritost* sebe sebi sami kot bistvo samozavesti in samodejavnosti: kot taka je ta *vmesnost* resnica njene *biti*. Kajti odnos do sebe ne bi bil mogoč brez razkritosti sebe sebi sami – kot tisti *vmesnosti*. To pomeni: nacija z dejanjem svobode vzpostavlja svojo *bit* sebe kot suverena subjekta tako, da je njena *bit* njen *bistveni interes* in je zato tudi *resnica* njene biti njen isti bistveni interes. Tako, da je resnica sama bistveno interesno določena in zaobsega s svojo interesnostjo vse spoznanje, vse znanosti, vso kulturo kot lastne naciji. Na nakazani

način je bistveni interes – *inter-esse, vmes-bit* – bistvena sredina nacije kot suverena subjekta svobode kot samozakonodajnosti: države kot zakona, sistema objektivne svobode, resnice in biti. Tako so država, svoboda, resnica in bit *bistveno interesno določene*, kar pomeni, da so pod oblastjo interesa. Tu je izvor razglašene govorenja o »*interesni določenosti resnice in biti*« *in o tem, da »tok zgodovine določajo interesi*«. Vendar se to govorenje največkrat pogreza v prej nakazani brez-miselni vsakdanji vulgarnosti tako imenovanih »interesov«, okrog katerih pa se najbolj poganja – za vse bistveno povsem slepo – vsakdanje prerivanje. Toda tudi vsak tak vulgarni interes je *inter-esse, vmes-bit*: je namreč *vmesnost* odnosa med zainteresiranim subjektom in njegovo stvarjo kot *koristno*, katere *koristnost* kot njen tak način biti je določena šele iz te vmesnosti, kakor je tudi zainteresiranost kot način *biti* subjekta interesa določena iz interesa kot vmesnosti. Kljub temu je bistveni interes nacije vzvišen nad vsakim takim vulgarnim interesom, ker je pač interes vseh takih interesov.

4. O *uprašljivosti državne/nacionalne oblasti*. Drugi bistveni interes nacije se pokaže z vprašanjem: Kdo in kako naj v naciji izvaja zakon/državo? Kdo naj ima v održavljeni naciji kot suverenem subjektu oblast, kako »*pride na oblast*«, kako naj bi bila ta državna oblast sistemsko urejena in kako naj izvaja zakon/državo v interesu nacije? Iz zgodovine so znane različne oblike oblasti: različni tipi ustavne monarhije, dalje aristokracija, plutokracija, oligarhija, različni tipi totalitarnih vladavin, teokracij ipd. ter različni tipi republik, posebej današnje demokracije ali liberalne demokracije, bodi predsedniške ali parlamentarne. Toda to je tako široka tematika, da mi je v pričujočem sestavku ni mogoče niti načeti. Očitno je, da se vzpostavijo nacija kot suvereni subjekt, država/zakon in državna/nacionalna oblast bistveno hkrati in sovisno v začetnem trenutku svoje zgodovine; in da imajo ti trenutki vzpostavitve nacij svoje bistveno mesto v bistveni zgodovini resnice biti razvitega novega veka, posebej od francoske revolucije naprej; in da s svojo tako vzpostavitevjo ukinjajo pred tem dejanjem svobode obstoječe oblike držav in družb. Očitno pa je tudi, da je *državna/nacionalna oblast* tista sredina, ki povezuje IN razdvaja/ločuje državo/zakon in nacijo. To pomeni, da *državna oblast* posreduje/izvaja državo/zakon naciji in da obenem posreduje *državi* bistveni interes nacije kot interes vseh njenih posebnih interesov, ki so posebni interesi vseh posebnih subjektov nacije. Tako, da je država/zakon kot sistem objektivne svobode *objektivirani* bistveni interes nacije in vseh posebnih (nesamovoljnih, torej neidiotskih) interesov zasebnih »subjektov« *nacije; da je, skratka, država kot sistem objektivne svobode objektivirana obča volja nacije*.

Obča volja nikoli ni nekakšen statističen seštevek vseh ali celo le večine partikularnih in samovoljnih idiotskih »volj« *posameznikov, skupin, združb ipd*. Le tako namreč, da je bistveni interes nacije kot interes vseh interesov posebnih subjektov nacije že sama država/zakon kot objektivna svoboda, da je torej država/zakon že *objektivacija* bistvenega interesa kot interesa vseh interesov nacije, le tako država/

zakon ni vnana prisila nad državljani, jim ni *heteronomna*, ampak je vsak državljan nacije njen sokonstitutivni samozakonodajalec, torej državotvorec, ki »ima« le kot tak svojo svobodo, svoje dostojanstvo, svoboščine, pravice in dolžnosti kot svojo zavezo. Država/zakon kot sistem objektivne svobode in nacija kot suvereni subjekt tako zahtevata svobodnega, visoko razvitega in *bistveno ovedenega* človeka-državljanja z visoko stopnjo lastne izobrazbe in vzgojenosti, še prav posebej pa povsem *osebne zaveze svetosti zakona kot objektivne svobode*, kar ni niti morala ali etika niti niso le nravi, ampak tisto osnovnejše v vsem tem, ki zasnavlja *spoštovanje* vseh takih zakonov in postav. Državna/nacionalna oblast pa je tista sredina med državo in nacijo, ki naj bi na nakazani način medsebojno *posredovala/izvajala* državo/zakon in nacijo ter ju tako *zedinjevala* kot tista sredina med njima, ki se postavlja med njiju in ju tako *ločuje/razdvaja*.

Po takem osrednjem mestu državne/nacionalne *oblasti* in po njenem nakazanem *posredovanju* med državo in nacijo je ta oblast sicer nujna in obenem je *veskozi vprašljiva* tvorba tako po svojem načinu formiranja kakor tudi po svojem ustroju in po svoji posredniški vlogi ali funkciji in navsezadnje tudi po svojih nosilcih in načinih njihove izbire: državnih uradnikih vseh stopenj. V čem je *vprašljivost* državne/nacionalne oblasti? V tem, da je oblast po svoji osrednjosti sama že nenehna možnost vsakršnega in po načinih mnogoterega *kvara/korupcije* ne le sebe kot oblasti, ampak tudi nacije IN države. Oblast je vseskozi *koruptibilna*, je nenehno v možnosti korupcije in je zato tudi labilna: zmeraj v možnosti, da iz svojega čistega *posredništva* med državo in nacijo pade v samovoljo ali podlega partikularnim idiotskim interesom in tako *use kvari* (idiot, po grško *idiotes*, je omejeni zasebnik v našprotju z občestvom in državo). S takim kvarom/korupcijo državne/nacionalne oblasti le-ta izgublja značaj čistega posredništva med državo in nacijo, ne izvaja/posreduje več bistvenega interesa nacije v državo/zakon in te ne izvaja/posreduje v nacijo. Tako tudi država/zakon izgublja značaj sistema objektivne svobode nacije in državljanov, postaja v rokah oblasti sistem heteronomije in prisile nad njimi in dobiva značaj sredstva totalitarne diktature nad nacijo in nad državljani kot njenimi nesvobodnimi podložniki. Oblast pri tem uporablja državo/zakon kot sredstvo svoje tiranije, ki s tem izgubi značaj sistema objektivne svobode. S tem pa kvari tudi nacijo, državljane, tako da začnejo jemati državo/zakon s figo v žepu in da tudi ne spoštujejo državne oblasti. Na tak način postane državna/nacionalna oblast cokla spontane podjetnosti mnogoterih produktivnih dejavnosti znotraj nacije in pelje v bolj ali manj izrazito splošno stagnacijo nacije. Med nakazanima skrajnostima državne/nacionalne oblasti kot čistega posredništva med nacijo in državo na eni strani in njeno vseskozno samovoljno totalitarnostjo na drugi je nešteto stopenj in prehodov, dejansko zgodovinsko pa taki skrajnosti skoraj nikoli nista dejanski. Kot je že zdavnaj povedal Platonov Sokrat, je vsaka oblika državne oblasti boljša od kaotične anarhije in boja vseh proti vsem.

Tako je treba zdaj odgovoriti na začetno vprašanje: Kakšen je glede državne/nacionalne oblasti bistveni interes nacije? Iz dosedanega premisleka je odgovor jasen:

glede na vprašanje je bistveni interes nacije ta, da je državna/nacionalna oblast čisto izvajanje/posredovanje med nacijo in državo ali da se tej čistosti svojega posredništva po lastni visoki razsodnosti (po Kantu *Urteilskraft*) čim bolj približa v nekem *optimumu možnega* in pri tem čim manj izkazuje lastno samovoljo in čim manj podlega vsakršnim partikularnim idiotskim interesom posameznikov in skupin znotraj nacije. S tem povezani bistveni interes nacije je zato ta, da so nosilci državne/nacionalne oblasti ne le ljudje z visoko stopnjo razvite vednosti in ovedenosti o *bistvenih zadevah* države in nacije in današnjega človeka, ne le ljudje z visoko razvitim umom kot zmožnostjo principov in s tem zakonov in zakonodajnosti, ampak ljudje *tudi* z visoko stopnjo razvite *razsodnosti* (*Urteilskraft* kot najvišjega momenta uma) kot *veščine možnega* pri zakonodaji in pri aplikaciji ali izvajanju zakonov in pri subsumpciji mnogoterih zadev nacije in državljanov pod ustrezne zakone. In pred vsem omenjenim, da so to ljudje z najvišjo stopnjo povsem *osebne zaveze brezpogojni svetosti zakona kot objektivne svobode*, saj je prav to tisto temeljno, kar zasnavlja *spoštovanje* zakona/postave in s tem *zasnavlja* in nosi tudi vso moralo, etiko, nravi. To, kar tu imenujem *osebna zaveza svetosti zakona/postave* in za kar ne najdem ustrežnejše besede, se dandanes zdi nekaj skrivnostnega. Danes se zdi, da naj bi spoštovanje zakona/države izviralo iz morale ali etike ali iz vrednot; vendar so tudi te le postave, katerih *spoštovanje* izvira iz nečesa globljega, zato same po sebi ne zadoščajo. K temu problemu se še vrnem v nadaljevanju.

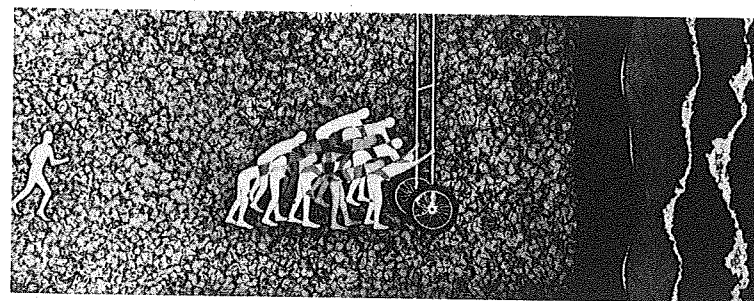
Skratka: dobri in ustrezni nosilci državne/nacionalne oblasti v bistvenem interesu nacije nikakor ne morejo biti le strokovnjaki in učenjaki v današnjem navadnem smislu, ne glede na posebnost njihovih strok. Seveda so dandanes strokovnjaki in učenjaki za mnoge posebne državne in nacionalne zadeve nujni, vendar le kot posebni svetovalci nosilcev državne/nacionalne oblasti – državnikov, saj so strokovnjaki praviloma ozki in omejeni specialisti in zato daleč od »državniške modrosti«. V bistvenem interesu nacije je, da naj bi bili nosilci državne/nacionalne oblasti tisti *najboljši* v prej orisanem smislu; in to bi bili – po Platonu in še prej po Heraklitu – *hoi aristoi*: le taki naj bi bili izbrani in izvoljeni za nosilce državne/nacionalne oblasti. Zdi se, da je Platon s takimi imel v mislih filozofe. Zato se današnji vseznalci ne pozabijo norčevati iz filozofa Platona, ki je šel v Sirakuzo na Siciliji poučevat tirana Dionizija o državniški modrosti in »dosegel« le to, da ga je tiran prodal za sužnja. Toda za Platona so filozofi šele ljubitelji modrosti, iskalci resnice in bistva biti bivajočega, medtem ko naj bi bili državniki že ljudje modrosti kot ovedenosti resnice in bistva biti države in človeka. V tem je nemajhna razlika med filozofi in državniki. Danes naj bi bili nosilci državne/nacionalne oblasti ljudje modrosti v prej orisanem smislu: ovedeni ljudje moderne epohe resnice in bistva biti bivajočega v celoti in s tem ljudje ovedenosti današnjega zgodovinskega bistva biti države, nacije in modernega človeka, ne pa le ljudje kakršnega koli specializiranega znanja in učenosti kot strokovnjaki in tudi ne današnji »filozofi«, saj že pomisel na to dandanes zbuja smeh, ker je prevladujoča podoba »filozofa« danes sila klavrna.

Ali današnji nosilci državne/nacionalne oblasti ustrezajo bistvenemu interesu

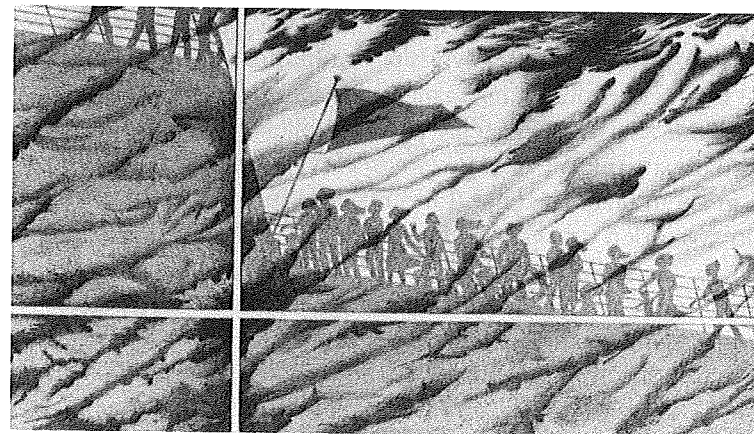
nacije v tem pogledu? Če nam tu ne gre za kake njihove psihološke lastnosti, ampak gledamo nanje izključno skozi nakazani, s tem povezani bistveni interes nacije, nam neki odgovor daje že pogled na današnjo obliko državne/nacionalne oblasti. Glede na ta bistveni interes se je kot današnja optimalna oblika državne/nacionalne oblasti zgodovinsko izkazala *liberalna demokracija* z javnostjo svojih zadev, s svojo omejeno mandatno dobo izvoljenih nosilcev oblasti, s svojo delitvijo oblasti na izvršno (vlada), zakonodajno (parlament) in sodno in s svojimi mnogoterimi institucijami kontrole državne/nacionalne oblasti ter številnimi varovalkami pred njeno zlorabo. Za četrto in najvišjo oblast pa velja oblast ljudstva, nacije kot omejene družbene celote, ki se kot najvišja oblast uveljavlja s svojo ustavodajnostjo, ki je rezultat boja potencialne nacije za svoje održavljenje in se pozneje uveljavlja neposredno z referendummi in posredno z volitvami nosilcev državne/nacionalne oblasti. Nacija kot družbena celota vseh državljanov ima kot vsak državljan ali posameznik nacije v odnosu do oblasti dvojni značaj: je avtonomen zakonodajalec in zato svoboden državotvorec, obenem pa je izvrševalec in spoštovalec zakona kot svojega. Tako je vladajoči in vladani obenem. Ko voli nosilce oblasti, s tem posredno izkazuje svojo dejansko oblast, ki se posreduje skozi zakon/državo kot objektivna svoboda. Zato je nacija – ljudstvo, demos – najvišja oblast in obenem obča izvrševalka dolžnosti spoštovanja lastnega zakona: *demokracija*. Tako je načeloma.

Toda dejansko zgodovinsko vidimo že tu neznansko podvrženost nacije in državljanov kvaru/korupciji. Odločilna sredina te je najprej nevednost velike večine ljudi o *bistvenih* zadevah nacije, države, oblasti, državljana, človeka. Z njo gre skupaj neznanska *poneumljenost* najširših plasti prebivalstva, tista posebna *usevedna poneumljenost*, ki se ne prepozna kot taka in je v prvi vrsti povsem zaprta za vsako *bistveno* vednost in lastno ovedenost človeka. Odločilni dejavniki so tu množični informacijski mediji, vsa množična kultura in subkultura in tudi dobršen del tako imenovane «elitne» kulture skupaj s popularno znanostjo, šolsko izobrazbo in vzgojo.

Iz vsakodnevne izkušnje z množičnimi informacijskimi mediji trdim, da ti s svojim *in-formiranjem* brez kake zavestne manipulacije in celo po svoji najboljši strokovnosti proizvajajo *poneumljenost* najširših plasti prebivalstva nacije tako, da ljudje prav to sami hočejo. S tem jih obenem proizvajajo kot *razpoložljive* za vse vrste in načine in-formiranja ter izzivanja preračunanih množičnih učinkov kot razpoložen in mnenj javnosti. In še nekaj se nezadržno širi z njimi: utrjuje se *sum* v vse, v državo, v nacijo, v zakone, v državno/nacionalno oblast, v nosilce oblasti, v državne institucije, v moralo, v vrednote, v resnico itd. Namreč *sum* o breztemeljnosti vsega tega, o praznini in ničevosti pod vsem tem ter s tem sumom povezano globoko *nezaupanje* do vsega v *manjkanju pristne zaveze svetosti zakonov in postav in resnice*. Bistvo množičnih informacijskih medijev ni v kakem »prinašanju resnice o objektivni stvarnosti«, ampak je *in-formiranje*, katerega *učinek* je ciljno usmerjeno izzivanje mnenj in razpoloženj javnosti. Tako je javnosti dnevno dostavljena njena vsakodnevna »mnenjska vednost«. Današnja javnost tako »ve« in se utrjuje

TEKMOVALCI, 1976

PREVOZ V VIHARJU, 1988

v »vednosti«, da vsakdo skrivaj drži ob teh zadevah figo v žepu in lahko vsak čas skrivaj vse to prestopi, izigra, zaobide, zlorabi. In javnost o tem dnevno prepričujejo množični informacijski mediji z informiranjem o vsakršnih korupcijskih aferah, škandalih, prekrških – še prav posebej pri »najboljših«, pri »prominenci«, pri nosilcih državne/nacionalne oblasti itd. Dnevno jo informirajo o pomanjkljivi, vprašljivi zakonodaji, o izigravanju referendumov, o vladnem nespoštovanju oz. kršenju zakonov, o nesprejemanju nujnih zakonov, o zakonodajni ignoranci, o malverzacijah, o klientelizmu, o poljubnem spreminjanju in interpretiranju zakonov, o strankarski pristranskosti pri zakonodaji in izvajanju zakonov itd., itd. Ali ni to način utrjevanja tistega globokega suma in nezaupanja do vsega, ki pa ne izvira od medijev, ampak mnogo globlje, v nejasnih, javnosti skritih globinah bivanja?

Današnja šolska izobrazba in vzgoja ne moreta proti prej nakazanem *kvaru* nacije in državljanov storiti ničesar, ampak prej še povečujeta njegovo možnost. Kajti njuna zasnovanost na humanizmu, po katerem naj bi bili izobrazba in vzgoja pot učlovečevanja svobodnega človeka in državljana v prej nakazanem smislu, se dandanes nezadržno in zastrto sprevračata v antihumanizem. To pa tako, da postajata vseskozi le sistem proizvodjanja različnih »profilov« (!) visoko specializiranih razpoložljivih ljudi za vsakršne načine proizvodjanja razpoložljivega kot vsezajema-joče prakse znanosti. Takšna *razpoložljivost* človeka pa je odvetnost njegove bistvene prostosti in s tem razčlovečenje. Tako razčlovečeni človek razpoložljivosti ne more več biti svoboden državljan in samozakonodajen subjekt v prej nakazanem smislu, ampak je lahko le podložnik in suženj nekega brezkončnega krožnega procesa permanentne revolucije proizvodnje, ki ji je tudi država danes le še od nje zahtevani pogoj njene možnosti in je tudi državna/nacionalna oblast s svojimi nosilci vred le nji razpoložljiva služba – *servis*; in tudi nacija s tem izgublja značaj suverena subjekta, saj postaja samó še anahronizem brez odločilne teže. Nacija – ljudstvo – tako ni več najvišja oblast demokracije, ampak je le razpoložljivi bazen in resurs za črpanje in proizvodjanje specializiranih razpoložljivih proizvajalcev v krožnem procesu permanentne revolucije proizvodnje – njenih razčlovečenih modernih sužnjev, serviserjev. S tem se nakazuje prevrat in prehod, ki se godi kot naša današnjost in ki še zdaleč ni izkušen in mišljen v svojih grozljivih razsežnostih. In v tem prevratu in prehodu imajo svojo prej nakazano *poneumljajočo* in vse *bistveno zastirajočo/potlačujočo* vlogo tako množični komunikacijski mediji kakor tudi množična kultura in subkultura in dobršen del »elitne« kulture današnjosti s svojim širjenjem in utrjevanjem prej nakazanega, slabo zastrtega vsesplošnega *suma in nezaupanja* v vse, ki skoz in skoz prevevata današnje liberalne demokracije. Vse to ne bi bilo mogoče, če ne bi imelo neke skrite »gonilne sile«, če ne bi bilo neveden odziv na neki skrit izziv. Nihče ni kriv, da vse prevevata tak *sum in nezaupanje*: niti množični informacijski mediji, niti nosilci državne/nacionalne oblasti, niti kultura, niti šolska izobrazba in vzgoja, niti ljudstvo ali nacija, saj sta *sum in nezaupanje* le *kazalca-zastiralca manjkanja zaveze svetosti zakona in besede*. Kjer

manjka *dictum*, beseda kot u-kaz *bistva biti*, tam v najboljšem primeru vlada liberalizem in ta zastrto visi v praznini ničevosti vsega, torej v moderni zgodovini nihilizma kot *zapuščenosti biti*. Beseda umanjka, ko zavlada kot informacija.

Naj se zdaj vrnem k problemu državne/nacionalne oblasti in njenih nosilcev: visokih državnih uradnikov. V prej nakazani sredini nacije kot bazena in resursa za črpanje in proizvodjanje specializirano razpoložljivih proizvajalcev in poneumljenih ljudi se v demokraciji formirajo, organizirajo in delujejo politične stranke. Te skozi strankarske omejene interese za osvojitve in izvajanje oblasti, skozi demagogijo vsakršnih obljub, skozi medsebojne konkurenčne spopade, volilne kampanje in volitve po statističnem principu štetja glasov izdestilirajo garniture nosilcev oblasti za določena mandatna obdobja. Skrajno dvomljivo je, da so tako izbrani in izvoljeni nosilci državne/nacionalne oblasti tisti najboljši v smislu prej orisanega bistvenega interesa nacije za državno/nacionalno oblast. Saj so po svoji bistveni strukturi isti kot vsi drugi državljanji nacije in jim prav tako manjka tista pristna osebna zaveza svetosti zakona in besede; in so zato vseskozi podvrženi vsakršnemu kvaru in vsesplošnemu sumu in nezaupanju, in kakor kaže vsepovsod dejansko zgodovinsko dogajanje sistemov liberalnih demokracij, povsem upravičeno, saj to dogajanje spremljajo nenehne in po načinu nepregledno mnogotere korupcijske zlorabe državne/nacionalne oblasti, ki slednjo odrivajo daleč od čistega posredništva med državo in nacijo v prej nakazanem smislu. To z vso jasnostjo nakazujejo vse demokratske ustanove liberalnih demokracij, ki se morajo nenehno »izpopolnjevati«, kar pomeni: graditi zidove in pregraje proti korupciji, zlorabi oblasti, samovoljnim interesom oblastnikov itd. Vsa ta »izgradnja« sistemov izvira iz *suma in nezaupanja*. npr. že omejitev mandatne dobe izvoljenih oblastnih garnitur, delitev oblasti, vsakršne zakonsko postavljene procedure, poslovniki, statuti ipd., vsakršne kontrolne/nadzorne službe, komisije, kontrole nad kontrolami, revizije nad revizijami, zahteve po javnosti početja oblastnikov itd. itd. kažejo izvor v istem. Vse to so zidovi in pregraje in zastori in krparije pred breznom manjkanja osebno pristne *zaveze svetosti zakona in besede: torej pred breznom ničevosti vsega dogajanja liberalnih demokracij, držav, nacij in oblasti*. Toda vsa taka prizadevna izgradnja ne more odpraviti vsesplošnega suma in nezaupanja. S tem v zvezi naj omenim, da je tudi znanstvena raziskava, ki so si jo dali narediti naši poslanci o tem, kako bi bilo mogoče »dvigniti ugled državnega zbora«, le kazalnik norosti naših poslancev in tudi takih znanstvenikov (dopuščam možnost, da slednji to delajo pač za denar in z ironijo!). Kljub vsemu rečenemu so v zgodovini naše dobe liberalnodemokratski sistemi v primerjavi z drugimi možnimi še najboljši. Zato ne smemo buditi tožbe proti njim: prestajati nam jih je kot poslanstvo bistvene zgodovine.

5. O protislovnosti *gospodarskega nacionalnega interesa*. Če opazujemo zgodovinsko dogajanje nacije z vidika njenega gospodarstva v najširšem smislu in na njegovi današnji stopnji razvitosti, torej v njegovi globaliziranosti, se nacionalni

interes v tem pogledu kaže kot sam v sebi protisloven oziroma kaže vsaj elemente take protislovnosti v sebi.

Kot se je pokazalo v dosedanem premisleku, je za nacijo kot suvereni subjekt bistvena ekskluzivna *samoodnosnost* in z njo lastna omejenost, kar se izkazuje v njeni *samozavesti* in *samodejavnosti*. Samodejavnost nacije se dogaja kot *proces proizvodjanja*, s katerim se ona sama ohranja in razvija vse svoje sestavine; in ta proces proizvodjanja je v prvi vrsti njeno gospodarstvo v najširšem smislu, ki vključuje vso menjavo, trg, bančništvo itd. Vse to v celoti zagotavlja ohranjanje in razvoj nacije in vseh njenih subjektov vse do posameznikov in po splošnem prepričanju prinaša blaginjo vseh. Razvoj in učinkovitost lastnega nacionalnega gospodarstva je zato nujno interes nacije, ki je ravno v njeni taki *samoodnosnosti* in *samodejavnosti* ter s tem nujni *neodvisnosti* od drugih, saj ne more pričakovati, da jo bodo vzdrževali in razvijali in ji zagotavljali blaginjo drugi, tujci, druge nacije, svet ipd. *Lastno nacionalno gospodarstvo* v prvi vrsti in izvorno pomeni, da so vsi gospodarski sistemi in procesi v lasti nacije, da razpolaga in upravlja z njimi nacija, torej da so v lasti njenih državljanov in da oni razpolagajo z njimi v svojem in v nacionalnem interesu. Saj brez tega nacija ne bi mogla biti suvereni subjekt. Ta omejenost in samoodnosnost je vsekakor v interesu nacije. Toda ravno ta nacionalna omejenost gospodarstva v samoodnosnosti in samodejavnosti nacije kot suverenega subjekta v današnjih razmerah globalnosti razvitega gospodarstva nujno rezultira v nacionalno gospodarsko stagnacijo. To pa nasprotuje nacionalnemu interesu. Tako nacionalni interes na področju gospodarstva prihaja sam s seboj v protislovje.

Za ponazoritev rečenega lahko vzamemo analizo bančnega sistema in poslovanja bank v Sloveniji, katere skrajšani prikaz najdemo v članku dveh avtorjev – dr. Jožeta P. Damijana in dr. Boštjana Jazbeca – v SP *Dela* 16. februarja pod naslovom: *Slovenske banke. Prodaja tujcem v nacionalnem interesu?* Naj zdaj navedem ključno misel iz njunega prispevka: »Bančni sistem, ki ga je Slovenija vzpostavila po osamosvojitvi, je neučinkovit in posredno ali neposredno povzroča inflacijo, dolgoročno nekonkurenčnost gospodarstva in zmanjševanje blaginje prebivalstva. To pa z vidika nacionalnega interesa ni dobro ..., če je nacionalni interes ... blaginja prebivalstva.« In dalje zapišeta: »Očitno postane, da se z delno prodajo obeh bank tujcem ob nespremenjenih pogojih poslovanja učinkovitost slovenskega bančnega sistema ne bo nujno spremenila ..., ker tujci kot manjšinski lastniki ne bodo mogli bistveno racionalizirati poslovanja.« Tako avtorja.

Po drugi strani pa so bile banke v lasti slovenske nacije in sta bila dosedanji bančni sistem in njegovo poslovanje vzpostavljena kot taka vsekakor v nacionalnem interesu, kar se je tudi dejansko pokazalo. To stališče izraža tudi dr. Arhar. Tako je dilema povsem jasno zastavljena.

Nisem pristojen za to, da bi presojal, ali ena in druga stran tiste dileme v resnici drži, saj je taka presoja zadeva strokovne raziskave in analize. Navedeno jemljem zgolj kot možnost, ki nakazuje, da nacionalni interes na področju bank, njihovega lastništva in sistema njihovega poslovanja *lahko* pride v določenih razmerah sam s

seboj v protislovje. Podobno bi se lahko pokazalo tudi pri vprašanju lastništva in delovanja podjetij in njihovega neodpiranja tujemu kapitalu. Gospodarski nacionalni interes po eni strani zahteva, da bodi gospodarstvo, njegovo poslovanje, upravljanje in ustvarjanje njegovih pogojev v lasti slovenskih gospodarskih subjektov in nad njim naj bedi državna/nacionalna oblast. Po drugi strani pa ta isti interes zahteva, da bodi produktivnost in konkurenčnost nacionalnega gospodarstva na tisti stopnji razvitosti, ki je že postala globalna in ki povsem presega nacionalno omejenost. Slednjega pa nacionalno omejeno – zaprto! – gospodarstvo danes v pogojih gospodarske globalizacije ne more doseči. Zato prihaja gospodarski nacionalni interes v konkretnih zgodovinskih okoliščinah sam s seboj v protislovje. Kdaj je smiselno eno ali drugo, ni *a priori* določljivo, ampak sledi iz analize dejanskih gospodarskih razmer. Pri taki analizi pa je nujno upoštevati tudi to, kdo so tisti, ki zagovarjajo eno ali drugo stran nakazane dileme, kakšni zasebni (idiotski?) ali širši nacionalni ali pa *čisto imanentno gospodarski interesi* jih pri tem ženejo. Kajti zdi se, da slednji izhajajo iz današnje obče zgodovinske tendence k *raz-ločitvi* gospodarstva od vsega nacionalno omejujočega. To je nezadržno uveljavljajoča se tendenca po odrivanju nacije iz njene suverene subjektivnosti, tendenca po opuščanju/izginjanju nacije kot suverenega subjekta in s tem vstajanje nekega povsem drugačnega *bistvenega interesa* iz njegovega drugačnega – globalnega! – izvira, ki žene vse globalizirano gospodarstvo današnjosti in po katerem le-to celo izgublja značaj »gospodarstvenosti«. Zakaj je tako in od kod to izvira, je treba posebej pojasniti.

Če naj dojamemo gospodarstvo v njegovi današnji svetovnozgodovinski procesni živosti in bistvenosti, ga moramo gledati kot proizvodjanje razpoložljivega za nadaljnje proizvodjanje. Vse relevantne dejavnosti vseh posebnih sistemov vse do individuov so po svojem bistvu proizvodjanje razpoložljivega – tudi npr. medicinska znanost in praksa, vse druge znanosti, šport, šolsko izobraževanje in vzgajanje, kultura itd. itd. Dalje je treba videti, da je vse proizvodjanje razpoložljivega vse bolj *poznanstvenjeno*, je vsekakor praksa znanosti, ki se nujno *informatizira* in *kibernetizira* tako, da je *informatična kibernetika* kot praksa pravzaprav znanost vse prakse znanosti, torej vsega proizvodjanja razpoložljivega. Dalje je treba uvideti, da je proizvodjanje razpoložljivega *samosmotrno*, kar pomeni, da je *v bistvu samoproizvajanje proizvodjanja* in da je zato tisto *vladajoče* v vsem proizvodjanju razpoložljivega kot vsezajemajoči praksi znanosti prav ta *krožni proces samoproizvajanja proizvodjanja*, po katerem je proizvodjanje razpoložljivega nenehna/permanentna revolucija proizvodjanja. Po takšni samosmotrnosti proizvodjanje razpoložljivega v bistvu ni več »gospodarstvo« v rokah gospodarja/subjekta, bodi ta človek ali nacija kot suvereni subjekt ali država ali državna/nacionalna oblast ali človeštvo. Natančneje rečeno: če jemljemo proizvodjanje razpoložljivega še vedno kot »gospodarstvo«, si s tem zastiramo bistvo proizvodjanja razpoložljivega kot prakse znanosti, skozi katero se posreduje samosmotrno samoproizvajanje proizvodjanja kot tista vladajoča sila in oblast, ki obvladuje danes vse dogajanje in ga žene in ki si VSE proizvodno prisvaja kot

razpoložljivo zase, torej tudi nacijo, državo, nacionalno/državno oblast, človeka, človeštvo, naravo itd. Zato vse to kot razpoložljivo spremeni svoj bistveno-bitni značaj in smisel. Vse JE zdaj le razpoložljivo v razpoložljivosti in torej služnosti samoproizvajajočemu se proizvajanju, katerega interes se uveljavlja z brezpogojnostjo. Nacija ni več absolutni suvereni subjekt, ampak je iz samoproizvajajočega se proizvajanja (kot epohalnega bista biti in oblasti čez vse) izzvana v to, da se *identificira* s tem krožnim procesom. To pa tako, da njen lastni bistveni interes *preide* zdaj v interes samoproizvajajočega se proizvajanja, da se *identificira/poisti* z njim. Tako postane nacija sama iz suverenega subjekta vseskozi razpoložljiva/služna temu globaliziranemu samosmotrnemu procesu samoproizvajajočega se proizvajanja. S tem pa *preide* tudi državna/nacionalna oblast (liberalna demokracija) v povsem drugačen bitni značaj: postane razpoložljiva/služna temu globaliziranemu krožnemu procesu, ki povsem presega nacionalne omejenosti. In tudi država/zakon postane s tem posebni pogoj možnosti odvijanja tega krožnega procesa. To pa dalje pomeni, da tega krožnega samosmotrnega procesa ne žene več tisti interes nacije kot suverenega subjekta; in da zato ta proces črta/odrinja suverenost in subjektivnost nacije in človeka sploh. Še več, togo vztrajanje pri nacionalnem interesu v »gospodarstvu« nacije, ki je interes nacionalnega obvladovanja in omejenosti tega »gospodarstva«, razpolaganja z njim v mejah nacije – to postane *zaviralno* in *nevzdržno* za razmah proizvajanja razpoložljivega kot prakse znanosti po lastni samosmotrnosti. Zato je bila in je v našem času nacionalna samoodnosnost in omejenost prisiljena vse bolj popuščati, se opuščati in je tako prišlo do močnega odstopanja od nacionalne suverenosti in subjektivnosti navznoter in navzven. Nacija je tako izgubila svojo nekdanjo absolutnost in subjektivnost, nacionalni interes se nujno vse bolj krči in celo izginja, nacionalizem je dobil vseskozi negativen pomen itd. Brez tega umikanja nacionalne omejenosti ne bi bila mogoča niti Združena Evropa, niti današnja »globalizacija« proizvajanja razpoložljivega, niti nobena od vseh drugih čeznacionalno pomembnih organizacij in dejavnosti, kakršna je npr. planetarna ekološka praksa z zahtevo po spremembi okolje prizadevajočih proizvodnih sistemov. In nazadnje je za nas pomembno uvideti, da neključitev Slovenije v čeznacionalne integracije, med drugim sta to predvsem Nato in EZ, iz nacionalno omejenih zadržkov neogibno pelje v *stagnacijo* Slovenije. Kajti formiranje takih čeznacionalnih integracij nikakor ni kaka poljubna izmišljotina, ampak je svetovno zgodovinski imperativ iz zgoraj nakazanega temeljnega svetovnega procesa.

Skratka: *svetovno zgodovinski prehod*, ki se nakazuje iz zgoraj rečenega, nujno zahteva spremembo osnovne perspektive in stališča vsega današnjega mišljenja in ravnanja. Razsežnosti in nevarnosti tega prehoda še zdaleč niso ustrezno dojete, jasne in premišljene, ampak ostajajo skrite, izmaknjene, zastrte s tradicijami utečenega obstoječega – in že »postanega!« – mišljenja in ravnanja, ki zavaja v zablode in povečuje nevarnost, v kateri danes smo.

6. *O nevarnosti izgube slovenstva*. Očitno je, da prej nakazani globalni krožni proces nenehne/permanentne revolucije proizvajanja presega vse nacije in nacionalne omejenosti in kot tak ogroža tako imenovane »nacionalne identitete«. Glede na nas Slovence pomeni to nevarnost izgube slovenstva. Tako se vsaj zdi na prvi pogled. Toda kar je pri tem najprej vprašljivo, je vezava slovenstva na nacijo. Kaj je nacija, je nakazal dosedanji premislek. Nacija je ustanovitev sebe kot suverenega subjekta v lastni državi kot bistvenem interesu nacije. Poenostavljeno rečeno: nacija je neka svetovno zgodovinska politizacija ljudstva in s tem njegova *subjektivizacija*. Toda ljudstvo v svoji enkratni samosvojesti – kot slovensko ljudstvo – nikakor ne poide povsem v nacijo. Med slovenskim ljudstvom in nacijo ostaja neka nezabrisljiva, čeprav zastrta razlika, po kateri slovenstvo ni izključno vezano na nacijo. Zato umikanje ali izginjanje nacije kot suverenega subjekta v prej nakazanem smislu ne pomeni nujno že tudi izgubljanja slovenstva. Na drugi strani pa tudi tisti globalni krožni proces nenehne samosmotrne revolucije proizvajanja, ki si VSE proizvajalno prisvaja le kot razpoložljivo zase, ni in ne more biti tisto, na kar bi lahko bilo vezano slovenstvo, in je tudi ta proces sam povsem *indiferenten* do slovenstva (ali katere koli druge človeške identitete) in nima v sebi izrecne zahteve po uničenju slovenstva, čeprav ga po svojem univerzalizmu ogroža. Tako se nakazuje možnost, da se slovenstvo kljub svoji ogroženosti v globalizacijskem procesu proizvajanja in z njim potekajočim ukinjanjem nacije kot suverenega subjekta lahko ohrani v svoji bistveni človeški identiteti. Obenem pa je tudi očitno, da te svoje človeško bistvene slovenske identitete ne more zavarovati niti z nacijo, niti z državo, niti z državno/nacionalno oblastjo, niti s svojim »nacionalnim gospodarstvom« in da torej svoje identitete ne more rešiti z njenim vezanjem na te dejavnike. V tej smeri je ob svojem času poskušal Dušan Pirjevec kot prvi na Slovenskem misliti raz-ločitev nacije in slovenstva. Slovenstvo je bistveno-bitno »vezano« le na *slovensko besedo kot u-kaz bista biti* in mora zato najti spet svoj *diktum*, svojo besedo kot u-kaz *bista biti* ter mu izkazovati spoštovanje in poslušnost. To pa je v prvi vrsti najpristnejša, najintimnejša osebna zadeva vsakega Slovenca, ki mu je ni več mogoče prelagati s sebe na vse prej omenjene dejavnike, kakor ni več mogoče svoje človeškosti prelagati na kar koli drugega in se tako rešiti svoje *od-govornosti besedi*. K temu nas dandanes nuja »globalizacijska nevarnost« današnjosti in temu bomo morali vse bolj posvečati tisto bistveno pozornost in poslušnost, da se ne bi izgubili. Toda najprej je treba izkusiti nevarnost v njenih neznanskih razsežnostih, kajti le tedaj nas nuja k vprašanju: Kdo sem, kdo smo – kot Slovenci – in ali nam je bivati v istini biti? In iz tega izvira mora privreti slovenska beseda misli in pesmi. Hkrati pa nam je pozorno prestajati nacijo, državo, državno/nacionalno oblast, EZ in Nato in globalni krožni proces nenehne/permanentne revolucije proizvajanja po njegovem izzivu.

Vendar je treba zdaj vsaj v obrisu nakazati tisto, kar je tu *bistveno in bitno*. Vprašanje *kdo sem, kdo smo* namreč ne vprašuje o nečem že kar danem in obstoječem, ampak odpira naš *problem* v izvornem starogrškem pomenu besede *to problēma* –

proballo – to pred-vrženo, pred-loženo kot *zadano* in tudi pred-postavljeno kot *bran pred čim* (bran pred človekom kot bran pred pritiskom entropičnih dejavnikov, ki ogrožajo človeka z razčlovečenjem, torej z izgubo sebe v entropijo človeškosti). Vprašanje *kdo sem, kdo smo* odpira naš svetovnozgodovinski (torej nas same kot Slovence, naš svet prebivanja in našo zgodovino zadevajoči) *problem: to v prvi vrsti in pred vsem drugim nam zadano kot tisto, v čemer se nam je zasnovati in umestiti, da bi bili in se držali kot tisti, ki nam je biti*. To je problem naše samo-svoje, enkratne *človeške identitete* v času nakazanega konca nacije kot suverena subjekta, zato nam danes ne gre za »nacionalno identiteto«. Kajti prej se je pokazalo, da je bistvo nacionalne identitete nacionalni subjekt kot samopostavljeni »absolutni gospodar svoje usode«, »človek brezpogojne volje po absolutni oblasti čez vse« – le malo manj kot blaznež (!).

Vprašanje *kdo sem, kdo smo* odpira problem izvirnejše *bistveno bitne identitete* človeka kot naloge, torej kot tistega zadanega – možnosti – zasnutja in umestitve sebe v to identiteto. Kajti ta identiteta je tisti izvorni duh sopripadnosti/istosti bistva človeka in bistva biti – kot istina – in s tem tudi izvorno mesto in bistvo besede kot svoje pro-slavitve; v tej identiteti je zasnovano bistvo človeka kot bitje v bistvu/istini biti. Identiteta človeka namreč ni zgolj nekakšna legitimacija njegove »istovetnosti«; identiteta človeka ni kaka posebna blagovna znamka, prilepljena nanj kot kakšna etiketa; identiteta tudi ni kaka posebna in kar obstoječa lastnost na človeku ali neko posebno znamenje na njem, kar bi bilo mogoče znanstveno empirično ugotavljati in celo meriti na njem. *Identiteta* človeka in biti je *duh kot razkritost* (bistvo/istina) biti in človeškega bitja, zato je v tej razkritosti kot *sredini in vmesnosti* (izvorni *inter-esse*) izvorišče in bistvo besede kot svetotvorne in zgodovino zasnavljajoče. Kot taka je izvorna identiteta *problem*, je to *zadano* kot naloga, kar je treba *zasnovati* in v čemer je *umestiti* svoje človeško bistvo, nikoli pa ni že kar kaj obstoječega kot kaka fiksna lastnost. In težko se je znebiti takih navajenih mnenj.

Kar moram še posebej poudariti, ker se mi zdi kar najpomembnejše za nas v času pridruževanja Slovenije EZ in za čas našega bivanja v nji, je to, da je naša slovenska človeška identiteta (ne »kulturna«, ne »nacionalna«) po svoji izvornosti naš bistveno bitni *problem*, torej to *zadano* kot naloga zasnutja in umestitve sebe vanjo; da to zahteva našo največjo zbranost in pozornost in odgovornost *bistvu* slovenske besede; da ta identiteta ni kaj obstoječega/danega, kar bi bilo tako rekoč prilepljeno na nas kot kaka posebna blagovna znamka; ne nazadnje, da je to izvorno – niti »nacionalno« niti »kulturno«, ampak človeško – identiteto mogoče sprejeti in izpolniti ali tudi zgrešiti, zanemariti in se kot Slovenci izgubiti v grozeči človeški entropiji. Možnost je odprta, gotovosti, da se bo uresničila, ni, obeti zanjo so spričo današnje malomarnosti Slovencev za svoje slovenstvo majhne, vendar je prerokovanje prihodnosti tu brez osnove, obup pa je zgolj beg pred lastno odgovornostjo. Vsekakor pa je to problem, ki še ni mišljen in jasen v svojih razsežnostih, a je vendar nabit z možnostjo ustanovitve prihodnosti v času današnjega prehoda in stanja brez prihodnosti.

Ob vsem spoštovanju do politikov ter gospodarskih in drugih teoretikov – naših in evropskih – ki morajo reševati težke zaplete in upravljati neznanske sisteme današnjosti, pa ni mogoče prezreti tega, da so razvili svoj poseben pragmatičen javni jezik (da ne rečem »žargon«!), ki vse bolj očitno kaže svojo obrabljeno, manjkanje bistvene vednosti o današnjem in prihodnjem – možnem! – bistvu Evrope in sveta, neko zadrego »manjkanja vizije«, neko javno povnanjenost njihove vse bolj prazne »vsevednosti«, neko brezpotje. Ustanovitev Foruma o prihodnosti Evrope, Laekenska deklaracija o prihodnosti Evropske unije in drugi s tem povezani dokumenti kažejo to zadrego in »manjkanje vizije«. Zato moram brez vsakega vrednostnega znaka omeniti tole: če bomo misleči danes le zobali proso, ki nam ga sipljejo politiki in »teoretiki«, bomo le njihovi vrabčki. Zato moramo govoriti drugače: moramo izreči bistveno/bitno besedo, naj bo ta spričo svoje nepragmatičnosti videti še tako »nerazumljiva« in »neoperacionalna«. Nuja je namreč na naši strani, na strani *tuhtavcev*. Ta nam ne dopušča, da bi zgolj iskali odgovore na vprašanja, ki si jih izmišljajo politiki v cilju svojega »večnega ponavljanja enakega« iz strahu in negotovosti pred potresnostjo prihodnjega.

Janez Jerovšek

Distribucija moči in demokracija

Družbene predpostavke za formiranje pluralnega javnega mnenja

Javno mnenje predpostavlja pluralnost, drugače to sploh ni javno mnenje. Da pa se javno mnenje lahko izoblikuje v pluralnost, morajo obstajati nekatere družbene ali sistemske predpostavke. Če družba po svoji sistemski naravi ni pluralna, če je torej totalitarna ali avtokratska, potem so zelo redke družbene dimenzije, v katerih lahko nastaja pluralnost mnenj. Kolikor pa ta pluralnost nastaja, jo je težko meriti, v izrazitih totalitarizmih pa to sploh ni dovoljeno. Center za raziskovanje javnega mnenja pri Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo je obstajal že v času socializma, vendar je obstojal kot sistemski tujek, zato je bilo njegovo delovanje oteženo. Sestavljanci anket so natanko vedeli, katere so tabu teme, o katerih se javnost ne sprašuje. Vprašalnike so zato pregledovali na samem političnem oziroma partijskem vrhu, koder so sestavljalcem anketnih vprašanj povedali, katera vprašanja niso sistemska. V enopartijskem sistemu se ljudi, na primer, ne more spraševati, kaj mislijo o morebitni uvedbi večstrankarskega sistema.

Nepluralna »socialistična demokracija« pušča zelo malo prostora za pluralnost mnenj. Ko je bolj ali manj po napaki v tistem času prišlo do vprašanja, ko so anketiranci povedali svoje mnenje o Stanetu Kavčiču kot predsedniku takratnega izvršnega sveta in o Edvardu Kardelju in ko so anketiranci povsem nepričakovano pripisali Stanetu Kavčiču večji pomen kot Edvardu Kardelju, je nastal politični škandal velikega obsega. Dominantna politična elita je reagirala, kot da bi se zamajal ves sistem. Bilo je nesistemsko, da nekdo, ki je po vseh merilih na nižji stopnji – kar je Stane Kavčič vsekakor bil – postane bolj priljubljen in cenjen kot nekdo, ki zaseda drugo mesto na lestvici moči v državi. Zato je takšen odgovor v anketi javnega mnenja Stanetu Kavčiču zelo škodoval in je bil uvod v njegovo politično odstranitev.

Takih anket oblastna in vsemogočna politična elita ne more dovoliti, zato se je Center za raziskovanje javnega mnenja komaj ohranil pri življenju. Vsekakor pa je partijska elita dala vedeti Centru, da je presegel sistemsko dopustne meje.

S tem ekstremnim primerom želimo povedati, da ima vsaka družba sistemske lastnosti, ki dopuščajo ali omogočajo nastajanje neke količine in obsega pluralnosti mnenj. S tem se postavlja vprašanje, kolikšno količino in kolikšen obseg pluralnosti mnenj omogočajo in dopuščajo sistemske lastnosti današnje slovenske družbe. In drugič, ali je demokracija kultura vedanja ljudi, državljanov, po tolikih letih totalitarizma in različnih vrst ustrahovanja, šolske socializacije in medijske propagande postala že bistveni element njihove matrice ali pa so totalitarni in avtokratski vzorci odzivanja in vedanja še vedno tu in celo dominantni.

Nobenega dvoma ni, da je slovenska družba po padcu socializma in z ustavo postala formalno demokracija. Formalno ima sistemske lastnosti, ki jih imajo demokracije, ki omogočajo pluralnost strank in civilnih združenj in s tem pluralnost mnenj. Problem je ta, da sama formalna pluralnost avtomatično ali sponzoro ne generira tudi pluralnosti političnih združenj in s tem pluralnosti mnenj.

Dejansko so se sistemske lastnosti v slovenski družbi tako strukturirale, da se zožujejo možnosti pluralnega združevanja, posebno civilnih združenj in s tem tudi pluralnosti mnenj.

Sistem se je tako strukturiral, da je pripadanje opozicijskim strankam postalo nevarno. Ta nevarnost se pojavlja na subtilnem in občutljivem področju. Če si član SDS, ne boš dobil pomembnega položaja, če pa ga imaš, ga boš izgubil. Raziskovalnega projekta ne boš dobil, če te razglasijo za desničarskega raziskovalca. Itn. itn. Tako praktično deluje slovenska demokracija. Dr. France Bučar kot avtor in oblikovalec slovenske formalne demokracije je šel v svoji oceni funkcioniranja te demokracije tako daleč, da je izjavil, da opozicije nimamo več in da sistem deluje v praksi avtokratsko. Kakšen sistem je to, če ne premore opozicije in če v praksi deluje avtokratsko? Če je ocena dr. Franceta Bučarja resnična, potem ne spadamo v družbo evropskih narodov in seveda ne tudi v Evropsko zvezo, kajti ta skupnost temelji na demokratičnih vrednotah v njihovem delovanju, ne pa samo v njihovem formalnem razglaskanju.

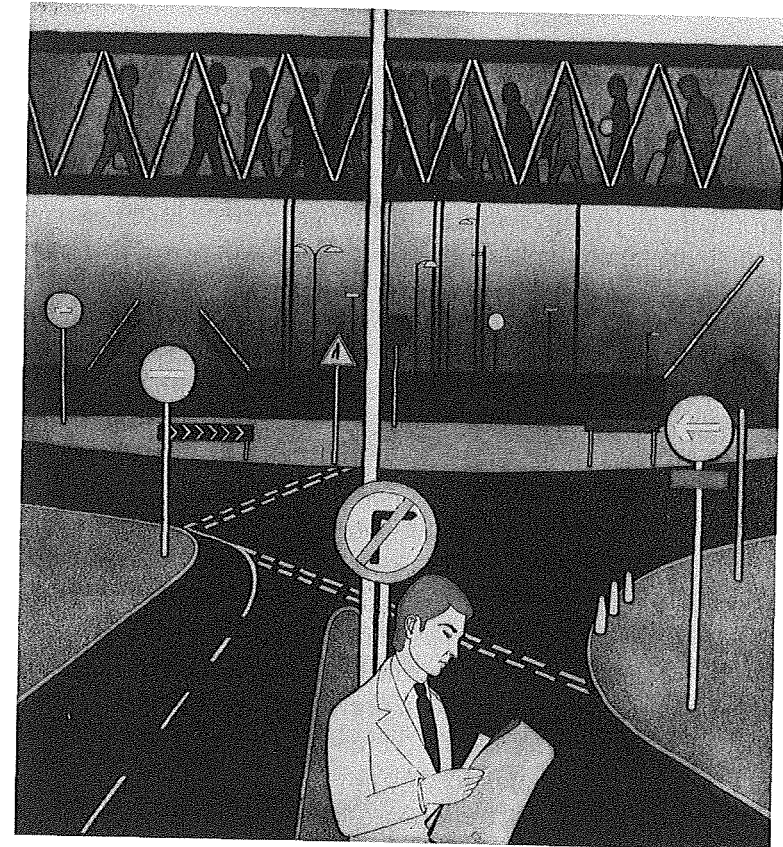
Družba je v smislu evropskih vrednot demokracija, če ima opozicija možnost obstoja in delovanja in s tem tudi dejansko možnost, da pride na oblast in da zamenja oblast. Opozicija je na zadnjih volitvah postala tako obrobna in nepomembna, da nastaja vtis, kot da je ni več. Eden od bistvenih razlogov za marginalizacijo opozicije je ta, da nimamo pluralnega medijskega prostora, da so mediji enosmerni in totalitarni, s povsem homogeniziranimi vsebinami, ki služijo oblastni in kapitalsko močni eliti, in da v tej svoji vlogi stalno opravljajo tako imenovani »*character assassinations*« ali medijske umore pomembnih osebnosti, ki jih prištevajo k opoziciji.

Dnevni mediji ne pišejo zaničljivo in kritično samo o opozicijskih strankah in njenih voditeljih, temveč tudi skrajno zaničljivo o civilnih združenjih in tudi o posameznikih iz vladne ljudske stranke, ki zasedajo pomembne položaje. Najnovejši primer je direktor policije Marko Pogorevc. Demokratični sistemi ne temeljijo samo na strankah, temveč prav tako ali pa še bolj izrazito na civilnih združenjih. Pri nas pa niso izpolnjeni sistemski pogoji za delovanje civilnih združenj.

Ker se v sistemu krepijo tisti elementi, ki zožujejo prostor demokracije, bo opozicija tudi formalno postala brez pomena. S tem pa bo slovenska družba izgubila tudi svojo demokratično fasado. Kar zadeva demokratičnost, za slovensko družbo ni več značilna »*evolution*«, evolucija, temveč »*devolution*«, to je razvoj nazaj, v restavracijo. Ista oblast in ista elita nam ne bo vladala samo deset let, temveč dvajset ali več. Sistem pa bo deloval tako, da bo imela ta elita vso legalnost, z anketami javnega mnenja in različnimi barometri priljubljenosti pa bo dobila tudi legitimnost. Ena od funkcij anket je – kot pravi Josip Županov – da so mehanizmi za vladanje.

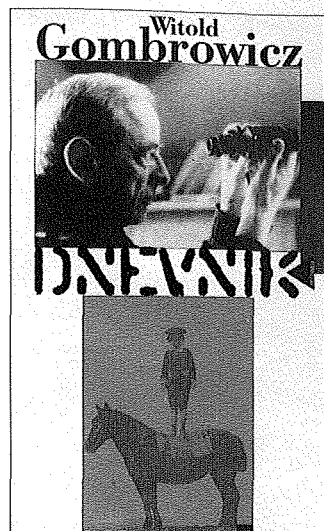
Družba sestoji iz različnih podsistemov, ki se vzajemno pogojujejo in determinirajo. Pravni sistem je eden od bistvenih podsistemov, od katerega je odvisna stopnja demokratičnosti družbenega sistema. Vendar je delovanje pravnega sistema determinirano z nekaterimi globalnimi sistemskimi lastnostmi. Problem je ta, da ima

slovenski globalni sistem v sebi nekatere neformalne in zato nelegitimne, skrite, nevidne in subtilne elemente, ki jih različni analitiki zaznavajo in jim dajejo različna imena. Jože Pučnik daje temu podsistemu ime paradržava. Poglejmo, kako jo opredeljuje in kako vidi njeno delovanje: »Z besedo paradržava označujem vse najrazličnejše neformalne mehanizme oblasti v Sloveniji, ki temeljijo na ideoloških, političnih in gospodarskih povezavah iz komunističnega režima. To so skupine in klike, ki so v letih tranzicije hitro in spretno odvrgele ideološke vsebine in jih nadomestile zgolj z ekvivalenti gospodarskega, finančnega, političnega in tudi upravnega vpliva. Povezane so neformalno, a učinkovito, si medsebojno pomagajo, se skrivajo in ščitijo. Njihova moč je tako velika, da pogosto diktira ukrepe formalnim vzvodom oblasti, da na njim koristen način uporabljajo legalne pristojnosti in se tako korumpirajo. Poznamo vrsto primerov v gospodarstvu, upravi in politiki in nekateri so bili omenjeni tudi v občilih. V zvezi s povojnimi in medvojnimi zločini je delovanje paradržave povsem očitno. Že konec osemdesetih let so mnogi požrtvovalni amaterski zgodovinarji in raziskovalni novinarji odkrili pretresljive podrobnosti o povojnem komunističnem pobijanju. Naj omenim samo intenzivno delo Ivana Žajdele, pa tudi požrtvovalnost kroga pri Novi zavezi, ki je v svojem glasilu objavil ogromno podatkov in pričevanj. Bilo je veliko ugotovljenega in objavljenega, sledila je vrsta prijav na tožilstvih, policija je spremljala vse razgrete razprave, bilo je objavljenih ogromno slik, izkopana so bila okostja (npr. v Celju in tudi drugod, in znana so bila imena neštetihih prič in storilcev). Vse to je povzela in dodala še marsikaj svojega tudi preiskovalna komisija DZ in izsledke objavila v parlamentarnem glasilu *Poročevalec*. Kljub temu da imamo kazensko zakonodajo, ki konkretno inkriminira povojne in medvojne zločine (členi 373 do 378 v zvezi s 116. členom kazenskega zakona), ni bil do danes sprožen niti en sodni proces proti vodilnim organizatorjem v Ozni in Knoju, pa tudi ne proti onim, ki so v tistih letih sedeli v politbiroju KPS. Zakaj ne? Ali je res mogoče domnevati, da naši državni tožilci in kriminalisti niso dovolj inteligentni in strokovno izobraženi, da ne bi vedeli, da gre za najhujša dejanja po našem kazenskem zakonu? Nikakor ne, to bi bilo smešno: naši pravniki in naši kriminalisti imajo gotovo dovolj strokovnega znanja, da so vse to vedeli in zaznali. Kje je torej vzrok za njihovo nedejavnost? Kaj jih je deset let ustavljalo, da niso opravljali svoje službene dolžnosti? In kaj je blokiralo njihove predpostavljene, ministre, predsednike vlad in navsezadnje tudi predsednika republike, da niso dvignili glasu v javnosti in službeno odločno ukrepali, kakor to od njih zahteva prisega, ki so jo dali v parlamentu? Zakaj se o teh vprašanjih ni v javnosti oglasil sodni svet, ki je pristojen, da brani poklicno etiko slovenskega sodstva in pravno državo? Zakaj se ni oglasil predsednik vrhovnega sodišča – vsaj v imenu svoje osebne poklicne etike? Zakaj molk pravne fakultete in njenih inštitutov? Zakaj molči ustrezní oddelek Slovenske akademije znanosti in umetnosti? Zakaj se zavija v molk ta celotna častitljiva institucija, ki naj bi predstavljala slovenskega duha, slovensko kulturo?» (Jože Pučnik, Krivda je samo individualna. *Ampak*, december 2001, str. 38.)

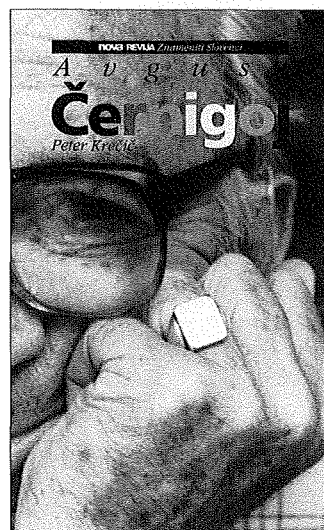
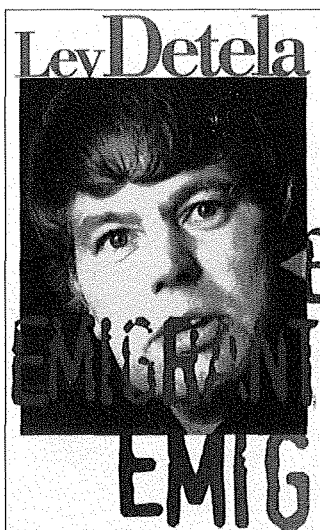
KRIŽIŠČE, 1982

Cena:
4.980 SIT

Cena:
7.480 SIT

Cena:
5.980 SIT

Cena:
6.480 SIT

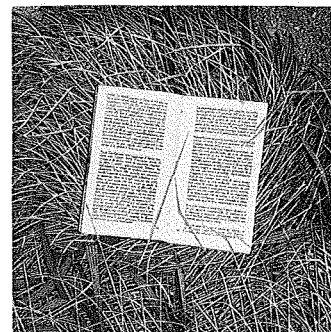

239-240 **NOVA REVILJA**

239-240

NOVA REVILJA

Mesečnik za kulturo letnik XXI, marec-april 2002, glavni urednik **Niko Grafenauer**

Vidiki

Ivan Urbančič:
Veliki prehod
Janez Jerovšek:
Distribucija moči
in demokracija

Poezija

Boris A. Novak:
Središče sveta
Jože Snoj:
Mesija
Andrej Medved:
Prividi sanj
Alja Adam:
Pesmi
Zlatko Zajc:
Mehčanje kamnov

Proza

Zorko Simčič:
Iz dnevnika stevardese
Air Francea
Gorazd Trušnovc:
Kazenski bataljon

Prevedena poezija

Milan Đorđević:
Pesmi

Intervju

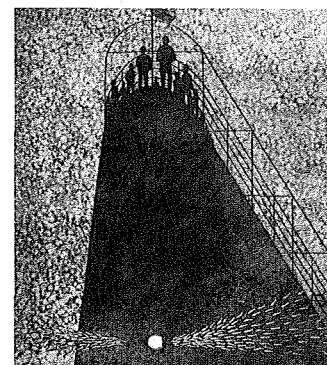
Pogovor z Vidosavom
Stevanovičem (Milan
Đorđević)

Stevanović

Vidosav Stevanović:
Abel in Liza
Vidosav Stevanović:
Tatovi lastne svobode

Gadamer – in memoriam

Dean Komel:
Hermenevtika vmesnosti
Richard Rorty:
Gostujoči slušatelj
Gianni Vattimo:
Gadamerju za stoletnico
Jürgen Habermas:
Liberalni duh
Jean Grondin:
Hans-Georg Gadamer
in francoski svet
Hans-Georg Gadamer:
Pogovori na Capriju 1994

Zavest o drugem

Janko Lozar:
Postmoderna filozofija
in krščanska misel
Nastja Skrušný Babin:
Ricoeurjevo branje Levinasa

Zgodovinski sindrom

Theodor Haecker:
Ob evropskem judovskem
vprašanju

Galerija

Milček Komelj:
Grafike in risbe Tince
Stegovec

FORUM

O slovenskem pravopisu

Drago Bajt:
Zadnji pravopis – poslednji
pravopis?
Marta Kocjan - Barle:
Slovenski pravopis 2001 med
znanostjo in (ne)uporabnostjo
Cvetka Seruga Prek:
Izgovorni in naglasni problemi
Slovenskega pravopisa 2001

Berilo

Milan Dolgan:
Nov, besediloslovni pouk
slovenščine

Logos

Marko Kos:
Zavarovanje slovenskega
jezika – edini preostali
nacionalni interes

Polemika

Frane Adam:
Spet o elitah

Stražni stolp

Mare Cestnik:
Divje celice načelne
odtujenosti

Pričevanje

Peter Starič:
Bratovščina

Korespondenca

Cvetajeva – Rilke – Pasternak

Replika

Darko Štrajn:
O ovirah in pritiskih, replika
na repliko

Vizure

Ifigenija Simonović:
Sprotnosti 61

Aforizmi

Janez Sršen

Plačilo tudi na obroke!
20% popusta za naročnike revij založbe Nova revija
5% popusta za gotovinski nakup nad 10.000 SIT
Popusti se ne seštevajo.

Informacije in naročila na telefon 01 43 34 306 ali fax 01 43 34 250